

2023, 7 (4), 727-746 | Araştırma Makalesi

Haçlı Seferleri Döneminde Verilen Şövalyelik Unvanları ve Nişanlar Üzerine Bir Değerlendirme

Nadir KARAKUŞ¹

Öz

Haçlı seferleri Frankların Müslümanlara verdiği iddia edilen şövalyelik unvanları ve diğer nişanlar ile farklı bir karakter arz etmiş, bu husus günümüze kadar farklı ancak aynı gayeye hizmet eden yansımaları ile devam etmiştir. Nûreddin ve Selâhaddîn gibi büyük İslâm kahramanları şövalye olarak nitelendirilmeye çalışılmış, Selâhaddîn'e bizzat bir Haçlı lordunun şövalyelik payesi verdiği ileri sürülmüştür. Bu husus Eyyûbîlerin daha sonraki dönemlerinde de görülmüş, ancak bu kez Alman-Fransız gerginliğinin bu olaylarda payı olduğu görülmüştür. Haçlı seferlerinin daha sonraki dönemlerinde ise Osmanlı coğrafyasında işin başka boyutları kendisini göstermiştir. Papalık ve Haçlı hükümdarlar Osmanlı'ya karşı başarılı olan bazı voyvodalara özel unvanlar bahşederek onları kullanmaya çalışmışlar, ancak uzun vadede başarılı olamamışlardır. Bundan dolayı şövalyelik unvanlarının ve bazı nişanların verildiği olaylar Osmanlı coğrafyasının dışına taşmış, bu da seferlerin anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Bu süreç de bizlere Haçlıların Suriye, Filistin ve Mısır bölgelerinde niçin tutunamadıklarının cevabını vermiştir. Öte yandan bu süreç Osmanlı'nın niçin uzun süren bir devlet oluşunun da anahtarlarından birisini sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Müslümanlar, Haçlılar, Şövalyelik Unvanları, Nişanlar.

Karakuş, Nadir, (2023). "Haçlı Seferleri Döneminde Verilen Şövalyelik Unvanları ve Nişanlar Üzerine Bir Değerlendirme". *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 7/4 (2023),727-746.
<https://doi.org/10.32711/tiad.1276222>

Geliş Tarihi	03.04.2023
Kabul Tarihi	29.11.2023
Yayın Tarihi	05.12.2023
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, Çorum, Türkiye, nadirkarakuş@hitit.edu.tr, 0000-0002-1508-9752

2023, 7 (4), 727-746 | Research Article

An Evaluation on the Challenge Titles and Injections Given in the Period of the Crusades

Nadir KARAKUŞ²

Abstract

The Crusades showed itself with the knighthood titles and other decorations allegedly given by the Franks to the Muslims, and this issue has continued until today with different reflections that serve the same purpose. Great Islamic heroes such as Nureddin and Saladin were tried to be described as knights, and it was claimed that a Crusader lord himself gave knighthood to Saladin. This issue was also seen in the later periods of the Ayyubids, but this time it was seen that the German-French tension had a share in these events. In the later periods of the Crusades, other dimensions of the work showed itself in the Ottoman geography. Papal and Crusader rulers tried to use special titles by conferring special titles on some voivodes who were successful against the Ottoman Empire, but they were not successful in the long run. For this reason, the events in which knighthood titles and some decorations were given shifted out of the Ottoman geography, and this contributed to the understanding of the campaigns. This process gave us the answer why the Crusaders could not hold on in Syria, Palestine and Egypt. On the other hand, this process presented one of the keys to why the Ottoman Empire was a long-lasting empire.

Keywords: History of Islam, Muslims, Crusaders, Knights Titles, Insignia.

Karakuş, Nadir, "An Evaluation on the Challenge Titles and Injections Given in the Period of the Crusades", *Turkey Journal of Theological Studies*, 7/4 (2023), 727-746.
<https://doi.org/10.32711/tiad.1276222>

Date of Submission	03.04.2023
Date of Acceptance	29.11.2023
Date of Publication	05.12.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

² Assoc. Prof., Hitit University, Faculty of Theology, Department of Islamic History, Çorum, Türkiye, nadirkarakuş@hitit.edu.tr, 0000-0002-1508-9752

Giriş

Orta Çağ'ın profesyonel silahlı gücü olan şövalyeler, ilk zamanlar papaların hizmetinde olduğundan daha çok efendilerinin çıkarları için kullanılan ve zırhlı süvarilerden oluşan askerî bir sınıftır. Bu yetenekli savaşçılar, ancak belirli bir törene tabi tutulduktan sonra şövalye olarak kabul edilir. Şövalyeliğe geçiş töreni ise aşağıda bahsedileceği üzere olayların anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Delikanlılık çağını yeni bitirmiş şövalye adayına, daha yaşlı ve tecrübeli bir başka şövalye tarafından başta kılıcı olmak üzere savaşta kullanacağı diğer malzemeler teslim edilir. Törenin bundan sonraki aşaması ise dinî ve askerî ritüeller içerir: Vaftiz babası tarafından şövalye adayının ensesine veya yanağına bir darbe indirilir. Bu hareketle de yediği bu tokadın son tokat olduğu ve bir daha kimsenin kendisini alt etmesine müsaade etmemesi gerektiği anlatılmış olur. Öte yandan indirilen bu tokat, vaftiz babasının gücünün şövalye adayına geçişini de temsil ederdi. Bundan sonrası ise temsilî bir müsabaka ile devam eder ve şövalye adayı, atına binerek hedefteki zırhlı makete saldırıp onu mızrağı ile devirir. Ardından da genellikle asil sınıfa mensup olan aday, şövalye yapılmış olurdu.³

Orta Çağ'ın disiplinsiz ve kural tanımaz bu profesyonel askerleri, aynı zamanda papalar tarafından kutsanır. Papa II. Nicholas (1058-1061), Melfi'deki Vultura Dağı'nın eteklerindeki bir kilisede, kendisine bağlılık yemini yaparak itaat arz eden Norman paralı askerleri, şövalyelik unvanı ile onurlandırıp onları takdis etmiştir. Ardından da Katolik Papa onları, Sicilya'daki Müslümanlar ve Güney İtalya'daki Ortodoks Bizans üzerine sevk etmiştir. Bu paralı askerler ise Capua Prensi yapılan Richard Quarrel ile Puglia, Calabria ve Sicilya dükü ilân edilen Robert Guiscard'dır.⁴ Robert ile kardeşi Roger, 1061-1091 yılları arasında Sicilya ve Güney İtalya'ya hâkim olunca⁵ bu şövalyeye bir tarihçi, "Normanları eşkıyalıktan imparatorluğa yükselten adam" unvanını kullanmıştır.⁶

Bu tehlikeli duruma karşı, Müslümanlar da harekete geçerek kendi seçkin silahlı birliklerini oluşturmaya çalışmıştır. Bu konuda farklı bir arayış içine girenler arasında Mağrib'de hüküm süren ve İspanyollarla Portekizlilere karşı mücadele eden Müslümanlarda da görülmektedir. Mağrib'de hüküm süren Merînî hânedanı (1196-1465), zaman zaman Endülüs'e geçerek burada hüküm süren Muvahhidler (1130-1269) ve Nasrîlere (1238-1492) askerî destek sağlamışlardır. Özellikle Merînî Hükümdârı Ebû Yusuf Ya'kûb en-Nasr (1286-1306), Nasrîleri de yanına alarak bir cihad hareketi başlatmış, İspanyollara karşı "Ceyşülguzât" ismi ile bir teşkilât kurup Haçlılarla daha etkin mücadele etmeye çalışmışlardır.⁷

Haçlı seferlerinin geçtiği bölgede ise daha köklü askerî birlikler meydana getirilmiştir. Nûreddin Zengî'nin (1146-1174) oluşturduğu "en-Nûriyye",⁸ Esedüddin Şîrkûh'un (ö.

³ Marc Bloch, *La Societa Feudale* (Paris: Einaudi, 1999), 147-149.

⁴ Umberto Eco, *Ortaçağ, Katedraller, Şövalyeler, Şehirler*, çev. Leyla Tonguç Basmacı (İstanbul: Alfa Yayınları, 2014), 105.

⁵ Geoffrey Malaterra, *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard*, çev. Kenneth Baxter Wolf (US: The University of Michigan Press, 2005), 41-173.

⁶ A. A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfit Mansel (Ankara: Maarif Matbaası, 1943), 1/455.

⁷ İsmail Ceran, *Merînîler*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/192-199.

⁸ İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-Taleb fi Târîhi Haleb*, thk. Süheyl Zekkâr (by: Dâru'l-Fikr, ts.), 8/3861; İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman*, thk. İhsan Abbas (Beyrut: Dâru Sadr, 1900-1904), 2/445; İbn Vâsıl, *Müferrücü'l-Kurûb fi Ahbârî Benî Eyyüb*, thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl vd (Kahire: el-Matbaatu'l-Emîriyye, 1377/1957), 1/149.

1169) emrindeki “el-Esedîyye”⁹ ve Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin (1171-1193) saflarındaki disiplinli “es-Salâhiyye” birliklerini bu oluşumlar içinde zikredilebilir.¹⁰ Memlûkler ile başlayan daha büyük bir vurucu güce ise Batılılar, “Müslümanların Templier şövalyeleri” gibi yakıştırmalarda bulunmuşlardır.¹¹ Öte yandan Abbâsî Halifesi Nâsır-Lidînillah (1180-1225) tarafından oluşturulmaya çalışılan fütüvvet teşkilâtı, aynı zamanda Batı şövalyeliğinin karşısında alternatif bir güç olmaya çalışmıştır.¹²

Haçlı-Müslüman ilişkilerinde zamanla gelişen birliktelikler esnasında Frankların bazı Müslümanlara şövalyelik unvanı vermeleri ise oldukça ilginç bir konu olmuştur. Dostane başlayan bu ilişkiler zamanla farklılaşmış ve Haçlılara müttefik olanlar için de bazı unvanlar takdim edilmiştir. Yakın zamanda Fransa senatosunun PKK terör örgütünün Suriye kolu olan YPG-YPJ'nin sözde sorumlularına “Onur Nişanı” vermesi, bu konuyu daha ilginç hale getirmiştir. Mart 2023'te Senatör Pierre Laurent'in takdim ettiği onur nişanı terör elebaşlarına verilirken, Türkiye Cumhuriyeti de bu duruma haklı olarak tepki gösterip, olayı protesto etmiştir. Bu husus da günümüzde dahi bu olayların iz düşümlerinin görülebileceğini ortaya koymuş, makalenin konusunu daha da anlamlı hale getirmiştir.

Ele alınacak olan makale, Haçlı-Müslüman ilişkilerine farklı bir pencere aralamanın yanında, Batı'nın Müslüman anlayışı ve Frankların kadim köklerine bakış açısını yansıtmaya açısından önem arz edeceği düşünülmektedir. Bu konuda tespit edilmiş herhangi bir çalışmanın olmaması ise bu araştırmayı daha dikkate değer hale getirmektedir. Bu makale, Haçlıların Müslümanlardan kendilerine şövalye edinemediklerini, ancak kendilerini alt etmeyi başaran zirvedeki liderleri şövalye olarak nitelemekten haz duyduklarını ortaya koymaya çalışacaktır. Öte yandan bu sürecin Osmanlı coğrafyasındaki yansımaları da masaya yatırılarak o dönem olayları ile sonraki Haçlı seferleri ve sömürge dönemi vakaları birlikte ele alınmaya çalışılmıştır. Konunun dönemin ana kaynakları yanında modern çalışmalarla da desteklenmesi, bu çalışmayı daha da özgün hale getirmiştir. Batı'nın bu gün de devam eden şövalye unvanı ve diğer nişanlarla kendisine köle etmeye çalıştığı grupların aslında neye hizmet ettiklerini de ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Böylece Batı'nın “kazan, kazan” politikasının aslında Haçlı seferleri ile sömürge döneminin bir yansıması olduğunun daha iyi anlaşılması temin edilmiştir.

1. Şövalyelik Unvanı Verilmesiyle İlgili İlk Örnekler

Suriye ve Filistin'deki Müslümanlar, şövalyelik kavramı ile Haçlı seferlerinin ilk günlerinden itibaren tanışmışlardır. Haçlı seferlerine katılan Godefroi (ö. 1100) ve kardeşi Baudouin (ö. 1118) gibi Frank lordları, Avrupa'nın önemli şövalyeleri arasında

⁹ İzzeddin İbn Şeddâd, *el-A'lâku'l-Hafîre fi Zikri Ümerâi's-Sâm ve'l-Cezîre* (b.y., y.y., ts.), 1/35; Makrîzî, *el-Mevâiz ve'l-İ'tibâr bi Zikri'l-Hitât-ı ve'l-Asâr* (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418), 4/207; Ebû Şâme, *er-Ravzateyn fi Ahbâri'd-Devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*, thk. İbrahim Zeybek (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1418/1997), 3/252.

¹⁰ İbn Nazîf, *et-Târîhu'l-Mansûri*, *Telhîsü'l-Keşf ve'l-Beyân fi Havâdisi'z-Zamân*, thk. Dr. Ebu'l-Abd Dûdû (Dimaşk: Matbaatu'l-Hicâz, ts.), 1/2; Kutbüddin Yunîni, *Zeylû Mir'âti'z-Zamân* (Kahire: Dâru'l Kütübî'l-İslâmî, 1992), 2/390; Ebü'l-Fidâ, *el-Muhtasar fi Ahbâri'l-Beşer* (Kahire: Matbaatu'l-Hüseyniyye el-Misriyye, ts.), 3/115; Hamilton A. R. Gibb, “The Armies of Saladin”, H. A. R. Gibb, *Studies on the Civilization of Islam*, ed. S. J. Shaw and W. R. Polk (Boston: Beacon, 1962), 74-90.

¹¹ Bernard Lewis, *Race and Slavery in the Middle East: An Historical Enquiry* (Oxford: Oxford University Press, 1990), 298 vd.

¹² Carole Hillenbrand, *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, çev. Nurettin Elhüseyni (İstanbul: Alfa Yayınları, 2015), 462.

zikredilirler.¹³ 1099-1101'de Galilee (Celîle) senyörlüğü 1101-1103 / 1104-1112 yılları arasında da Antakya Prinkepsi olarak Müslümanlara zor anlar yaşatan Norman asıllı Tancred de Hauteville ise döneminin en yetenekli kılıç ustası olan şövalyelerden birisi olarak görülür.¹⁴

Şövalyeliğin direkt papalara bağlı köklü bir tarikat olması ise daha sık karşılaşılan bir olgudur. Seferlerin hemen öncesinde Hospitalier/Saint Jean (Aziz Yahya) şövalye tarikatı ortaya çıkmış,¹⁵ onları 1119'dan itibaren Templier/Tapınak şövalyeleri izlemiştir.¹⁶ Müslüman kaynakları, Hospitalierler için el-İsbâtîriyye, Tapınakçılar için ise ed-Dâviyye unvanlarını kullanmışlardır.¹⁷ İslâm'ın ve Müslümanların en azılı düşmanlarından oldukları için merhametiyle bilinen Selâhaddîn-i Eyyûbî dahi 1187'deki Hittîn Savaşı esnasında bu şövalyelere merhamet etmemiştir.¹⁸

Selâhaddîn'in, şövalyelerin azılı İslâm düşmanı olmalarından kaynaklanan bu sert tavrına rağmen, kendisine de şövalyelik unvanı verildiğine dair iddialar ortaya atılmıştır. Nûreddin Zengî'nin meşhur kumandanı ve Selâhaddîn'in amcası Eseddüddin Şîrkûh'un 1167'deki ikinci Mısır seferi, Müslüman-Haçlı ilişkileri açısından ilginç olaylara da sahne olmuştur. Haçlılar ve Fâtîmî veziri Şâver (ö. 1169) tarafından İskenderiye'de kuşatma altına alınan Selâhaddîn, birçok Haçlı şövalyesi ile de dostluk kurmuştur. Bu esnada Haçlı ordusunun başkumandanı veya diğer ismiyle konnetabl¹⁹ Humphrey/Onfroi de Toron ile de görüşmüş ve onu oldukça etkilemiştir. Selâhaddîn'e hayranlık duyan Onfroi, onu şövalyeliğe yükselterek kendisine verdiği değeri göstermiştir.²⁰ İskenderiye muhasarasını oldukça geniş anlatan Müslüman kaynakları ise Selâhaddîn'e şövalyelik unvanı verildiğinden tek kelimeyle de olsa bahsetmezler. Bu kaynaklar daha çok Şîrkûh'un Haçlı baskısı yüzünden Saîd bölgesine çekildiğinden, yeğeni Selâhaddîn'in İskenderiye'de dört ay sıkı bir muhasaraya tabi tutulduğundan ve burada ortaya çıkan açlıktan bahsetmekle yetinirler. Üstelik Haçlılarla Selâhaddîn'in ilişkileri bu sırada oldukça gergin bir şekilde sürmektedir.²¹ Tarihçi Nüveyrî (ö. 1333), sadece

¹³ Zoe Oldenbrough, *The Crusades*, çev. Anne Carter (New York: Pantheon Books, 1966), 43-44.

¹⁴ Robert L. Nicholson, *Tancred: A Study of His Career and Work in Their Relation to the First Crusade and the Establishment of the Latin States in Syria and Palestine* (Chicago: University of Chicago Press, 1940), 45 vd.

¹⁵ *The Hospitaliers, the Mediterranean and Europe*, ed. Helen Nicholson (Aldershot: Ashgate Publishing, 2007), 3-17; Helen Nicholson-David Nicolle, *God's Warriors* (Oxford: Osprey Publishing, 2005), 15-22.

¹⁶ Süryani Mikhaîl, *Süryânî Patrik Mihail'in Vakayinâmesi*, çev. Hrant D. Andreasyan (Ankara: TTK Kütüphanesi Tercüme Kısım, 1944), 61-62; Malcolm Barber, *Yeni Şövalyelik, Tapınak Tarikatının Tarihi*, çev. Berna Ülner (İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2006), 26 vd; Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 184; Helen Nicholson, *The Knights Templar: A New History* (Stroud: Sutton 2004), 13; George Tate, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2015), 144; Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. Mustafa Daş (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2010), 242.

¹⁷ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*, thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmûrî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1417/1997), 10/21-22; İbnü'l-Adîm, *Züddetü'l-Haleb fi Târîhi Haleb* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1417/1996), 1/407; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 16/582; Makrîzî, *es-Sülûk li Ma'rifeti Düvel'l-Mülûk*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997), 1/207; İsfahânî, *Hurûbu Selahaddîn ve Fethu Beyti'l-Makdîs*, 1/53, 108; İbn Vâsıl, *Müferrücü'l-Kurûb*, 2/193-196; Ebû Şâme, *er-Ravzateyn*, 2/101.

¹⁸ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*, 10/21-27, 42; İbn Vâsıl, *Müferrücü'l-Kurûb*, 2/193; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 16/595; Ernoul, *Ernoul Kroniği, Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Ahmet Deniz Altunbaş (İstanbul: Kronik Kitap, 2019), 131-139; Nicholson-Nicolle, *God's Warriors*, 140-153.

¹⁹ John L. La Monte, *Feudal Monarchy in the Latin Kingdom of Jerusalem, 1100 to 1291* (Cambridge: Cambridge University Press, 1932), 87-106.

²⁰ Anonim, *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*, nşr. William Stubbs (London: Rolls Series, 1864), 9; William of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond the Sea*, çev. Emily Atwater Babcock-A. C. Krey (New York: Colombia University Press, 1943), 2/410.

²¹ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 9/329; İbn Hallikân, *Vefeyât*, 2/479; Makrîzî, *İttiazu'l-Hunefâ bi Ahbâri'l-Eimmeti'l-Fâtîmiyyîn*

İskenderiye'deki muhasara sonucu yapılan görüşmeler esnasında Frank meliki (muhtemelen Kudüs Kralı Amaury), Fâtımî veziri Şâver ve Selâhaddîn'in bir araya gelerek yan yana oturdularından bahseder.²² Muahhar Haçlı kaynakları ise bu olaydan bahsetmezler ve sadece Selâhaddîn'in İskenderiye'de tabi tutulduğu acımasız kuşatma esnasında komuta yeteneğini sergilediğinden söz ederler.²³ Haçlı seferlerine odaklanan Pensilvanya Üniversitesi tarih profesörü Paul M. Cobb ise bu mücadeleyi kedi-fare oyunu olarak anlatmakla yetinir.²⁴

Onfroi de Toron, Haçlı ordusunun başkumandanlığını daha sonra da başarıyla yürütmüştür. 1179 yılında Kudüs Kralı IV. Baudouin (1174-1185), Dımaşk ovasından Banyas istikametine bir yağma seferine çıkmış ve Banyas ovasındaki dar bir vadide Selâhaddîn'in kardeşi Ferruḫşah tarafından gafil avlanmıştır. Bu zor durumdan Kral IV. Baudouin'i Selâhaddîn'e şövalyelik unvanı verdiği iddia edilen Onfroi kurtarmıştır. Onfroi, hayatı pahasına Kral Baudouin tuzaktan kurtuluncaya kadar kendi adamlarıyla Ferruḫşah'ın adamlarını oyalamayı başarmıştır.²⁵ Onfroi, bu çarpışmadan ölüm derecesinde kendi yaptırmış olduğu Haçlıların Chastel Neuf dedikleri Hunin Kalesi'nde²⁶ ölüncü, Runciman, Müslümanların dahi bu karakterli adamı hürmetle andıklarını anlatmıştır. Diğer yandan Onfroi'nin bu sırada Haçlı krallığının herkes tarafından hürmet gören, tecrübe görmüş yegâne devlet adamı olduğunu da ilâve etmiştir.²⁷ Bu olaylar, Haçlılar tarafından yüceltilen önemli bir lordun bu olayla ilişkilendirilmesinin altında, onun Selâhaddîn gibi yüce bir şahsiyet ile aynı kefedeki tutularak onurlandırılmasının yattığını göstermektedir.

Selâhaddîn'in şövalye yapıldığı ile ilgili tutarsızlıklarda, başka ayrıntılar da vardır. Selâhaddîn'i şövalye yapacak bir vaftiz babası olmadığı gibi kendisi de İskenderiye muhasarasının ardından yaşanan olaylarda, şövalyelerin en tepesindeki kişilere asla merhamet göstermemiştir. Selâhaddîn, 1179 yılında Şam sahilindeki Merc-i Uyûn'da²⁸ Haçlılara büyük bir darbe indirmiş, Kudüs Kralı IV. Baudouin (1174-1185) ve Trablus Kontu III. Raymond (1152-1187), Litani Irmağı'nı geçerek nehrin batı yakasındaki Müslümanların "Şakîf" dedikleri Beaufort Kalesi'ne sığınıp canlarını kurtarmışlardır.²⁹ Irmağı geçemeyen Franklar toptan imhâ edildiği gibi Tapınak şövalyelerinin lideri Odo/Eude de St. Amand ve diğer asil şövalyeler Baudouin d'İbelin ile Trablus Kontesi'nin oğlu Hugh/Hugue de Galilee esir edilmişlerdir.³⁰ Hugue, Kontes annesinin Selâhaddîn'e ödediği 55 bin altın karşılığında kurtarılrken, Selâhaddîn, Baudouin d'İbelin için daha önemli bir tutsak olduğu için 150 bin altın talep etmiştir. Ayrıca birkaç bin Müslüman esirin de Baudouin'in hürriyeti için serbest bırakılması istenmiştir. Tapınakçılardan büyük üstadı Eude'nin kurtuluş bedeli olarak ise kendisinin dengi bir

el-Hulefâ, thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl (Kahire: el-Meclisü'l-A'lâ li Şuûni'l-İslâmiyye, ts.), 3/284-285; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 16/422; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmu'z-Zâhire fî Mülûk Mısır ve'l-Kahire*, nşr. M. Hüseyin Şemseddin (Beirut: Vezâretü's-Sekâfe ve'l-İrşâd, 1992), 5/349; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-Zamân fî Tevârîhi'l-A'yân*, thk. Muhammed Berekât vd (Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2013), 21/133-134.

²² Nüveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Fünûni'l-Edeb* (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Vesâik, 1423), 28/337.

²³ Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 280.

²⁴ Paul M. Cobb, *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru (İstanbul: Say Yayınları, 2018), 240.

²⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10/93.

²⁶ Hugh Kennedy, *Crusader Castles* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), 42-43.

²⁷ Runciman, *Haçlı Seferleri*, 2/351.

²⁸ Yâkût, *Mu'cemü'l-Büldân*, 5/101.

²⁹ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 16/535-536; Makrîzî, *es-Sülûk*, 1/180-181; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-Zamân*, 21/258-262; Kennedy, *Castles*, 42-44.

³⁰ William of Tyre, *A History of Deeds*, 2/442-443; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10/95; Ebü Şâme, *Ravzateyn*, 2/27-29.

Müslüman emir ile değişiminin söz konusu olabileceği belirtilmiştir. Fakat Tapınakçıların mağrur lideri, herhangi bir kimseyi kendisi ile bir tutmayı gururuna yediremediği için Dımaşk zindanlarında kalmayı tercih etmiş, ölümüne kadar da bu hapsedildiği hücrede kalmıştır.³¹

Haçlıların Selâhaddîn'e gösterdikleri saygıyı devam ettirdikleri bir başka kişi de Nüreddin Zengî'dir. Ona da üstü kapalı ifadelerle şövalye yakıştırmasında bulunulduğuna şahit olunmuştur. Sûr başpiskoposu ve tarih yazarı William (ö. 1184), Nureddin Zengî'nin 1174'te vefatını anlatırken onun hakkında: "He was a just prince, valiant and wise, and, according to the traditions of his race, a religious man" cümlesini sarf etmiştir.³² William, bu cümle ile düşmanı Nureddin'i cesur ve bilge bir prens, bir şövalyeye, kendi geleneğinin kaynaklarına göre dindar bir adam olarak tanıtmış, ona olan hayranlığını itiraf etmekten çekinmemiş, onu üstü kapalı bir şekilde asil bir şövalye ilân etmiştir. Bu olay da bize Haçlıların, Nüreddin ve öğrencisi sayılabilecek Selâhaddîn'e şövalyelik unvanı yakıştırmak onları bu unvanla yüceltmek istediklerini bir kez daha göstermiştir.

2. Selâhaddîn'in Ailesine Verildiği Söylenen Şövalyelik Unvanları

Selâhaddîn'in 1187'de Kudüs'ü Haçlılardan seksen sekiz sene aradan sonra ele geçirmesi, Batı'da yeni bir Haçlı seferi çağrısının yapılmasına sebep olmuştur.³³ Böylece başlayan Üçüncü Haçlı Seferi de yeni bir şövalyelik unvanının verildiği başka olaya sahne olmuştur. Müslümanlara şövalyelik payesi verme hâdisesinin o anki tarafında yer alanlar ise Frankların "Saphadin" dedikleri Selâhaddîn'in kardeşi el-Âdil (ö. 1218) ile İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard'dır (1189-1199).³⁴ Bu esnada İngiltere Kralı Richard, Selâhaddîn'in kardeşi el-Âdil ile barış görüşmeleri yaparken,³⁵ onun en büyük oğlu olan el-Kâmil'i çağırılmış ve onu iyi niyet göstergesi olarak Hıristiyan lordlarının önünde büyük bir ciddiyetle şövalye yapmıştır.³⁶

Bu rivayete de ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir. Zira Müslüman kaynaklarının bu olaydan hiç bahsetmemeleri bir yana bırakılsa bile, bu sefer esnasında başka yaygın yanlışların da yapıldığı görülmektedir. Bu görüşmeler esnasında kararlaştırıldığı ancak Richard'ın kız kardeşinin sıcak bakmadığı söylenen el-Âdil-Jolande evliliğini bunlar arasında sayılabilir.³⁷ Bu yaygın yanlışlardan birisi de Selâhaddîn'in kendi hekimini, hasta olan İngiltere Kralı Richard'ı tedavi etmesi için onun çadırına göndermesidir.³⁸ Üstelik el-Kâmil'in ve aşağıda aynı başlıkta bahsedilecek olan şövalye yapıldığı iddia edilen Müslümanların vaftiz babaları yoktur.

³¹ Runciman, *Haçlı Seferleri*, 2/351-352; William of Tyre, *A History of Deeds*, 2/443-444.

³² William of Tyre, *A History of Deeds*, 2/394.

³³ Nadir Karakuş, "Kudüs'te İlk Cuma: 2 Ekim 1187", *Marifetname* 8/1 (Haziran/2021), 41-63.

³⁴ Ambrose, *The Crusade of Richard Lion-Heart*, ed. Austin P. Evans (New York: Columbia University Press, 1941), 389-399, 435-436.

³⁵ Ebû Şâme, *Ravzateyn*, 4/283.

³⁶ Harold Lamb, *Selâhaddîn Eyyubi ve Haçlılar*, çev. Sinem Ceviz (İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2017), 194.

³⁷ Ambrose, *The Crusade of Richard*, 290,331; John Gillingham, *Yale English Monarchs Richard I* (London: Yale University Press, 1999), 183-185; Malkolm Cameron Lyons-D. E. P. Jackson, *Saladin, The Politics of The Holy War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1982), 342-343; Asbridge, *Haçlı Seferleri*, 487; Simon Sebag Montefiore, *Kudüs Bir Şehrin Biyografisi*, çev. Cem Demirkan (İstanbul: Pegasus Yayınları, 2016), 261.

³⁸ Walter Scott, *The Talisman, Selâhaddîn Eyyubi ve Arslan Yürekli Richard*, çev. Mehmed Halid (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2016), 78-92.

Haçlı Müslüman ilişkilerinin en önemli dönemlerinden birisi de Kutsal Roma-Cermen İmparatoru II. Frederich (1220-1250) ile Mısır Eyyûbî Sultanı el-Melikü'l-Kâmil (1219-1238) arasındaki dostluk ilişkileridir. Yukarıdaki satırlarda İngiltere Kralı tarafından şövalye yapıldığı söylenen el-Kâmil'in de bu olaylara karışması konuyu daha da ilginç hale getirir. Beşinci Haçlı Seferi'ni savuşturmanın keyfini yaşayamayan el-Kâmil, yeni bir Haçlı seferi için II. Frederich'in hazırlık yaptığını öğrenince 1226 yılında Sicilya'ya veziri Fahreddin'i göndermiştir.³⁹ Mısır Eyyûbî Hükümdarı el-Kâmil, kardeşi olan Dımaşk Meliki el-Muazzam'ın (1218-1227), el-Cezîre'deki Harizmlî paralı askerlerle ittifak yaparak onları yanına alması nedeniyle büyük bir endişeye kapılmıştır. Bundan dolayı da Doğu'ya bir Haçlı seferi düzenleyeceğini duyduğu II. Frederich ile temasa geçmiştir. Hohenstaufen hânedânının bu sıra dışı İmparatoru da kendisine, kardeşi el-Muazzam'a karşı Kudüs'ün kendisine verilmesi karşılığında yardım edeceği sözünü vermiştir.⁴⁰

Bu süreçte İmparator II. Frederich, Kudüs'e sahip olarak kendisine bir prestij sağladığı gibi el-Kâmil de, Suriye'deki kardeşlerine karşı güçlü bir müttefiki yanına almış olacaktır. Böylece Selâhaddîn sonrası Eyyûbîlerin klasik pragmatik siyaseti yeniden devreye girmiş olacak, bundan her iki taraf da kazançlı çıkacaktır.⁴¹ II. Frederich, bu sırada kendisini el-Kâmil adına ziyaret eden Fahreddin'i dostça bir havada karşılayarak onunla verimli bir görüşme yapmıştır. Daha sonra da bir dostluk nişanesi olarak düzenlenen bir törenle Fahreddin'e şövalyelik payesi vermiştir.⁴² Ancak bu konuda oldukça kapsamlı bir çalışma yapan David Abulafia eserinde Vezir Fahreddin'e şövalyelik payesi verildiğine dair tek kelime etmemiştir.⁴³ Bu asılsız rivayetlerin ardında ise II. Frederich'e ve Almanlara hoş bakmayan İngiliz ve Fransızların yanlı tutumları yatmaktadır.

Yukarıdaki olayın daha da karmaşığı, dönemin Fransız kaynaklarında başka yanlışlıklarla devam etmiştir. II. Frederich'in şövalyelik payesine yükselttiği söylenen isim bu kez, Mısır Eyyûbî Sultanı es-Sâlih Necmeddin Eyyûb'un (1240-1249) el-Cezîre'deki oğlu Gıyâseddin Turanşah'tır (ö. 1250).⁴⁴ Ancak hâdiseyi Yedinci Haçlı Seferi olayları dolayısıyla aktaran Jean de Joinville, dönemleri birbirine karıştırmıştır. Üstelik, Fransa Kralı IX. Louis'e takındığı iki yüzlü tavır dolayısı ile Fransızlar II. Frederich ve Almanlara oldukça kızgındır.⁴⁵ Bu neden-sonuç zinciri de Joinville'yi, el-Cezîre'den gelip Haçlıların hezimetine ve IX. Louis'in esarete düşmesinin müsebbibi olan Turanşah ile sevmediği II. Fredrich arasında bir bağ kurmaya sevk etmiş olmalıdır. Durum ne olursa olsun Selâhaddîn, el-Melikü'l-Âdil, el-Melikü'l-Kâmil gibi dönemin yetenekli ve güçlü Eyyûbî liderleri, bazı Haçlı kaynaklarınca Hıristiyanlar tarafından şövalyelik unvanı verilme onuru ile birlikte anılmıştır. Bu eğilimlerde de Doğu'nun kahramanlarının ve yeteneklerinin altında, Hıristiyanlara ait şövalyeliğin olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Selâhaddîn'in Mısır'ı ele geçirme ve Kudüs'ü fethetmesiyle başlayıp Üçüncü ve Yedinci Haçlı seferleri arasında geçen bu olaylar da Haçlıların seferlerde niçin başarılı

³⁹ David Abulafia, *Frederick II: A Medieval Emperor* (Oxford: Oxford University Press, 1988), 170-171.

⁴⁰ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, 10/308-310; İbn Nazîf, *et-Târîhu'l-Mansûri*, 1/75-77, 493; İbn Şeddâd, *el-A'lâku'l-Hatîre*, 1/72, 105; İbn Vâsil, *Müferrücu'l-Kurûb*, 5/180, 197.

⁴¹ Cobb, *Haçlı Seferleri*, 305.

⁴² T. C. Van Cleve, *The Crusade of Frederick II*, *A History of the Crusades*, ed. K. M. Setton (Madison: University of Wisconsin Press, 1969), 2/429-62; L. Ross, "Frederick II: Tyrant or Benefactor of the Latin East?", *Al Masaq* 15 (2003), 149-59.

⁴³ Abulafia, *Frederick II*, 170, 197.

⁴⁴ Jean de Joinville, *Bir Haçlımın Hatıraları*, çev. Cüneyt Kanat (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2014), 118.

⁴⁵ William Chester Jordan, *Louis IX and Challenge of the Crusade, A Study in Rulership* (Princeton: Princeton Legacy Library, 1931), 112.

olamadıklarının nedenlerinden birisi olarak sunulmaya gayret edilmiştir. Öte yandan bu süreç içerisinde seferlerin ilk başlarında da var olan Alman-Fransız rekabeti bir kez daha kendisini göstermiştir.

3. 1291'den Sonraki Dönem Verilen Şövalyelik ve Asalet Unvanları

Franklar, 1291'de Suriye ve Filistin sahillerinden kovulduktan sonra özellikle Osmanlı coğrafyasında devam eden Haçlı seferlerinde ise başka hususlar ve eğilimler kendisini göstermiştir.⁴⁶ Bu yeni dönemde, şövalyelik unvanı ve diğer nişanları birbirlerine takdim edenler daha çok Papalık ve Hıristiyan hükümdarlardır. Bu sürece zamanla Ruslar da katılmış, Osmanlılar karşısında zafer kazanan kumandanlarına bazı unvanlar vermişlerdir. Bu olayları Hindistan'ı sömürgeleştiren, Hicaz bölgesini kendi isteklerine göre tasarlamaya çalışan İngilizler takip etmiş, kendi ideallerine hizmet eden işbirlikçilerine şövalyelik gibi unvanlar takdim etmişlerdir. Bu zinciri Fransızların "Legion d'Honneur" ve "Honneur de Merite" gibi unvanları takip etmiş, bu süreç te Haçlı seferlerinin daha sonraki sürecine farklı bir anlam yüklemiştir. Üstelik bu sıra dışı unvanlar döneme ayrı bir hava katmıştır.

3.1. Osmanlılara Karşı Zafer Kazanan Haçlılara Verilen Unvanlar

Osmanlılar döneminde de Niğbolu Savaşı ve diğerleri gibi Haçlı seferlerinin devam ettiği bilinen bir gerçektir. Timur istilâsı ve 1402'de alınan büyük mağlubiyete rağmen, 15. yüzyıl itibarıyla yükselişlerini yeniden devam ettiren Osmanlılara karşı kazanılan bazı başarılar, araştırmaya konu olan unvanların farklı bir yüzünü ortaya çıkarmıştır. Macar Kralı Sigismund, 1431'de Eflak tahtını ele geçirecek Osmanlı taraftarı olan II. Dan ve Baserabya'yı⁴⁷ hükmü altına alan onun oğlu II. Vlad Tepeş'e (1436-1447)⁴⁸ "Dragon Nişanı"⁴⁹ göndererek onları kendi saflarına çekmeye çalışmıştır. Ancak zeki bir kimse olan Vlad Tepeş, Sigismund'un kendisini Osmanlıların saldırılarından koruyamayacağını bildiği için Osmanlı padişahı II. Murad'a (1421-1444,1446-1451) bağlılığını arz etmiştir. Osmanlı ise onun ikili oynadığını bildiği için Eflak-Macar ilişkilerini gerginleştirmek için Vlad'ı 1432'de beraberindeki Osmanlı askerleriyle Erdel olarak da bilinen Transilvanya'ya akına göndermiştir.⁵⁰

Osmanlı karşısında başarılar elde eden voyvodalara, Papa tarafından da bazı nişanlar verilmiştir. Büyük bir askerî ve siyasi kabiliyete sahip olan Boğdan Voyvodası Stefan cel Mare (1457-1504), Osmanlı'ya ilk zamanlar itaat ederek yıllık 2 bin altınlık vergiyi ödemeye devam etmiş, bir yandan da istiklâlini kazanmak için gizli komplolar yapmaktan çekinmemiştir. İlk önce Osmanlı'ya bağlı Eflak voyvodası Radu'yu daha sonra da Baserabya'daki Tzepeluş'u mağlup etmeyi başarmıştır.⁵¹ Stefan, 1469'da Boğdan

⁴⁶ Haçlı seferlerinin 1291'de bitmediği ve yeni safhalarla devam ettiği ile ilgili olarak bk. Aziz Suryal Atiyah, *The Crusade in the Later Middle Ages* (London: Methuen, 1938), 29-463; Aziz Suryal Atiyah, *The Crusade of Nicopolis* (London: Methuen, 1934), 82-155; David Nicolle, *Nicopolis, 1396* (UK: Osprey Publishing, 1999), 19-88; Halil İnalçık, *Osmanlılar ve Haçlılar*, çev. Eşref Bengi Özbilen (İstanbul: Alfa Yayınları, 2017), 9-143.

⁴⁷ Prut ile Dinyester nehirlerinin arasında kalan ve günümüzde "Moldova" olarak bilinen tarihi bölgedir.

⁴⁸ Vlad Tepeş, Kazıklı Voyvoda olarak da bilinen III. Vlad'ın babasıdır.

⁴⁹ Bu nişan aynı zamanda Ejderha şövalye tarikatına ait bir soyluluk nişanesi idi. 1408 yılında Macar Kralı Sigismund von Luksemburg tarafından kurulan şövalye tarikatı, Hıristiyanlığın savunulması ve özellikle Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan atılması üzerine kurulmuştu.

⁵⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara: TTK Yayınları, 1982), 1/412-413; Joseph Von Hammer, *Osmanlı Tarihi*, çev. Mehmet Ata (İstanbul: MEB Yayınları, 1991), 1/145 vd.

⁵¹ Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar* (Ankara: TTK Yayınları, 1954), 157.

topraklarına giren Kırım akıncılarını yenerek Girayları Eminek Mirza'yı esir edip zaferlerini taçlandırmıştır. Osmanlılar, bunun üzerine Ocak 1475'te Boğdan üzerine Rumeli beylerbeyi Hadım Süleyman Paşa kumandasında bir ordu göndermişse de bu ordu başarısız olmuştur.⁵² Voyvoda Stefan'ın bu başarısı, Roma'da gereken yankıyı bulmuş ve Papa IV. Sixtus (1471-1484), Stefan'a "İsa'nın Pehlivanı" anlamına gelen "Athleta Christi" unvanını takdim etmiştir. Bundan cesaret alan Voyvoda Stefan, Avrupa'yı yeni bir Haçlı seferine çağırır da onları bir araya getirememiştir. Bu sırada Cenevizlilerden Kefe'yi almayı başaran Fatih Sultan Mehmed,⁵³ 1476'da Boğdan üzerine yürüyerek onları Moldovya'daki Akdere mevkiinde büyük bir bozguna uğratmıştır. Boğdan'ın beylik merkezi Suceava dahi yakılıp yıkılmasına rağmen, Yeniçeri arasında çıkan veba ve Macarların yardım için hazırlıklara başladığına dair gelen haberler Voyvoda'yı kurtarmıştır. Fatih'in 1481'de ölümü üzerine Venedik ve Macarlarla yeni bir ittifak arayışına giren Voyvoda Stefan, II. Bayezid'in (1481-1512) 1484'te Eflak beyi ile Kili ve Akkırman'ı ele geçirmesini önleyememiş, İsa'nın pehlivanı unvanına uzun süre sevinememiştir.⁵⁴ Böylece Haçlılar, Osmanlı karşısında başarı elde eden veya kendi yanlarına çekmek istedikleri liderleri, birtakım unvanlar vererek kıskırtmak istese de Yükseliş döneminde başarılı olamamıştır.

3.2. Fransızların Verdiği Bazı Unvanlar ve Olaylar

Haçlı seferlerinin ilk safhası olan 1095-1291 yılları arasında başrollerde olan Fransızlar, 1396 yılında Yıldırım Bayezid karşısında aldıkları ağır hezimetten sonra çok uzun süre Osmanlı'nın karşısına çıkmamış,⁵⁵ hatta 16. yüzyılda Habsburglara karşı Devlet-i Âliye'nin yanında yer alıp verilen kapitülasyonlarla da ihya olmuştur.⁵⁶ Onların Osmanlı ile yüz yüze geldikleri asıl yüzyıl 19. asır olmuştur. Fransızlara karşı yaptığı direnişle meşhur olan Cezayir'deki Oran beyi Abdülkadir (1808-1883), 1847'de Fransızlara teslim olmak zorunda kalmıştır. Kendisine Akkâ'ya çekilmesine müsaade edileceğine dair söz verilmesine rağmen, önce Toulon'a götürülmüş, daha sonra da Paris, İstanbul ve Bursa'da maceralı bir sürgün hayatı yaşamıştır. 1855'te Fransa ve Osmanlı Devleti'nin verdiği özel izin ile Şam'a giden Abdülkadir, 1860'ta kendisini bir Dürzî isyanının içinde bulmuştur. Cezayirli Müslümanlar üzerinde büyük bir nüfuzu olan Abdülkadir, Şam'daki Cezayirli muhacirlerin de yardımı ile Fransa konsolosunu ve 1.500 kadar da insanı bu badireden çıkarmayı başarmıştır. Bu olay karşısında oldukça uygulanan Fransızlar da Abdülkadir'e "Legion de Honneur" nişanının "grand-croix" olarak bilinen üst seviye unvanını vermişlerdir. Sözü tutmayan Fransa'ya karşı tüm taahhütlerine sadık kalan Fas kökenli şerif ailesinden Abdülkadir, bundan sonra da 1870'te Cezayir'de çıkan bir isyanı uygun görmemiş, hatta asilere hitaben bir beyanname yazarak onlara silahlarını bırakmayı tavsiye etmiştir. Abdülkadir, yaklaşık 75 yaşlarında olduğu halde 1883'te Şam'da hayata gözlerini kapamıştır.⁵⁷

Aynı asırda Fransız nişanlarından Osmanlı hariciyesi de nasibini almıştır. Osmanlı hariciye nazırı Keçecizâde Fuad Paşa (ö. 1869), arkadaşı Mehmed Emin Ali Paşa (ö. 1871) gibi daha çok Fransız taraftarlığı ile bilinmiştir. 1858'de Eflak ve Boğdan'ın yeni

⁵² Halil İnalıcık, "Mehmed II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/395-407.

⁵³ William Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, çev. E. Ziya Karal (Ankara: TTK Yayınları, 2000), 614-616.

⁵⁴ Hammer, *Osmanlı Tarihi*, 1/255; Aurel Decel, "Boğdan", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 2/699.

⁵⁵ Nicolle, *Nicopolis, 1396*, 19-88; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 1/279-284.

⁵⁶ Sir James Porter, *Observations on the Religion, Law, Government and Manners of the Turks* (London: J. Nourse Publishing, 1771), 337-464.

⁵⁷ G. Yver, "Abdülkadir", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 1/87.

idaresinin kararlaştırılacağı Paris Kongresi'ne Murahhas tayin edilen hariciye nâzırı Fuad Paşa, Fransızları ilk önce memnun etse de daha sonra Eflak ve Boğdan'ın birleştirilmesinin aleyhinde ortaya koyduğu tavır ile onları hayal kırıklığına uğratmıştır. Buna rağmen Fransızlar Fuad Paşa'yı darıltmamak için ona Paris'ten ayrılmadan önce birinci rütbeden "Legion de Honnoeur" nişanı verilmesini münasip görmüştür.⁵⁸

Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa'nun torunu ve son Osmanlılardan olan Bülent Henry Osman, Fransız hükümetinden "Legion d'Honneur" ve "Honneur de Merite" nişanlarını almıştır. 1930 Fransa-Nice doğumlu olan Bülent Osman, II. Abdülhamid'in kızı olan babaannesi Naime Sultan vasıtasıyla Osmanlı hanedanına mensuptur. Dedesi ise Abdülhamit'in paşa yaparak kendisine damat yaptığı Gazi Osman Paşa'nın oğlu Kemaleddin Paşa'dır. Babası Cahit ve annesi Hacer, 1924'te Türkiye'den zorunlu olarak tehcir edilince Fransa'daki Nice şehrine yerleşmişlerdir. Burada iken bir oğulları olunca, Fransa kanunları gereği Bülent ismini verdikleri çocuklarına bir de Fransız ismi olan Henry'i ilave etmişlerdir. Bundan sonra Fransız gibi yetişen, Jeannie isimli bir Fransız kadınla evlenip onların ordusunda askerlik yapan Bülent Henry, Michelin Lastik Fabrikası'nda başladığı hayatını başarılarla süslemiştir. Kongo'dan Nijerya'ya kadar Afrika'da Michelin lastiklerini tanıtan Bülent, daha sonra aynı başarısını Uzak Doğu ülkelerinden Tayland, Vietnam, Kamboçya ve Burma'da da sürdürmüştür. Buralarda açtığı lastik fabrikaları ve pazarladığı Fransız lastikleri ile ülkesinde kahraman olmuştur. Sonunda da Fransa hükümeti tarafından "Legion d'Honneur" ve "Honneur de Merite" unvanlarına layık gördüğü gibi Fransız İhracat Konseyi'ne de üye yapılmıştır.⁵⁹ Bu ilginç örneklerle rağmen Fransızlar hiçbir Osmanlı'yı devletine ihanet etmeye sevk edememiş, sadece hanedanın sona erışı ile onlardan bazılarını hizmetinde çalıştırabilmişlerdir.

3.3. Rusların Verdiği Bazı Unvanlar ve Olaylar

Haçlı seferlerinin Yeni Çağ'da (1453-1789) ve sonrasında gelişen olayları esnasında ortaya çıkmaya başlayan Ruslar da Haçlı olarak kabul edilmiştir.⁶⁰ 1770 yılında İngiliz ve Rus donanmasının Çeşme Limanı'na sığınan Osmanlı gemilerini yakarak büyük bir başarı elde etmesi, Türk tarihinin acı olayları arasında anılmıştır. Osmanlı donanması, 6 Temmuz'da yakılmış; ertesi günü ateşten kurtulan bir kalyon ile birkaç küçük gemi de limandan çıkarken Rusların eline geçmiştir. Bu olaylar yaşanmadan evvel Cezayirli Hasan Paşa'nın uyardığı ancak söz dinlemediği Kaptanuderyâ Hüsameddin Paşa'nın başardası⁶¹ ise Sakız'a iltica ederek kurtulabilmiştir. Bu parlak zafer Ruslardan çok Osmanlı donanmasına derhal saldırılmasını ısrarla telkin eden İngiliz subayları tarafından kazanılmıştır. Buna rağmen Çariçe Katerina Rus donanmasının amirali Aleksey Orlov'a "Çeşme Kontu" unvanı (Graf Çeşmenskiy) vererek onu onurlandırmıştır. Bu parlak zaferin hatırasını ebedileştirmek için Orlov'a, bir madalya takdim edildiği gibi Çarlık başkenti Petersburg'da da zaferin anısına bir âbide dikilmiştir.⁶²

⁵⁸ Orhan F. Köprülü, "Fuad Paşa", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 4/676.

⁵⁹ Murat Bardakçı, *Son Osmanlılar, Osmanlı Hanedanının Sürgün ve Miras Öyküsü* (İstanbul: Hürriyet Yayınları, 2006), 91-92.

⁶⁰ Trandafir G. Djuvara, *Türk İmparatorluğu'nun Paylaşılması Hakkında Yüz Proje, (1281-1913)*, çev. Pulat Tacar (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018), 223-229.

⁶¹ **Başarda, çekiri tipinde kadırgaların büyüğü bir tür olan harp gemisine verilen addır. 36 oturaklı olup her oturak için 7 kürekçinin görev yaptığı Paşa başardası 77 zira uzunluktaydı.**

⁶² Şehâbeddin Tekindağ, "Çeşme", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 3/387-388.

Öte yandan Osmanlıyı bu badireden sonra kazandığı muvaffakiyetlerle biraz olsun teselli edebilen Cezayirli Hasan Paşa'ya da İstanbul'da "Gazi" unvanı verilmiştir. Ruslar, Çeşme'de kazandıkları başarıdan aldıkları cesaretle 10 Temmuz'da Limni'ye asker çıkarmışlardır. Limni'nin kaybedilmesinin Osmanlı için ne kadar büyük bir yıkım olacağını iyi bilen Cezayirli Hasan Paşa, Çanakkale'den toplayabildiği sadece 800 kadar gönüllü ile Ada'nın yardımına koşarak Seddülbahir'e gelmiştir. Bu sırada Limni'yi iki aydan beri müdafaa eden mücahitler, tam kaleyi Ruslara teslim etmeyi düşünürken, Hasan Paşa imdada yetişmiştir. Onun tam zamanında kuzey limanından adaya çıkarak Ruslara ani bir baskın yapması, Limni'nin kaderini de değiştirmeye yetmiştir. Bu baskın karşısında neye uğradığını şaşırarak Ruslar, panik halinde gemilerine kaçarlarken, Hasan Paşa ve fedâileri, onlardan 7 adet de top ele geçirmeyi başarmışlardır. Bu çılgınca girişilen sefer ve elde edilen zaferden sonra Hasan Paşa, Limni'nin güneyindeki Mondros Limanı'ndaki düşmana bir baskın düzenlemiş ve onlara büyük kayıplar verdirerek buradan uzaklaştırmıştır. Bununla yetinmeyen Hasan Paşa, Maydos Limanı'na saklanmış olan düşmanı da alt ederek Çanakkale Boğazı'nı Rus tehdidinden kurtarmıştır. Bu hizmetine karşılık olarak da Padişah III. Osman (1757-1774) tarafından kendisine "Gazi" unvanı verilmiş, takdim edilen altın çelenk ile de onurlandırılmıştır. Bununla da iktifâ edilmemiş ve Hasan Paşa'ya Cafer Paşa'nın azledilerek yerine vezirlik ve Kaptân-ı deryalık makamı da tevdi edilmiştir. Uhdesine Çanakkale Boğazı seraskerliği de verilen Hasan Paşa, bir anda kahraman olmuş, Çeşme baskınında alınan ağır yenilgiyi unutturabilmiştir.⁶³

İkinci örneğimiz ise 19. yüzyıla aittir. Rus çarı I. Nikolay Pavloviç (1825-1855) Sultan Abdülmecid'e (1839-1861) 1840 yılında birinci dereceden "Saint Andre Nişanı" göndermiştir.⁶⁴ Bu yılın 15 Temmuz'unda Mısır valisini destekleyen Fransa dışarıda bırakılarak Rusya'nın da içinde bulunduğu İngiltere, Avusturya ve Prusya gibi devletlerle Osmanlılar arasında Londra Antlaşması imzalanmıştır.⁶⁵ Diğer yandan yaklaşık on beş yıl sonra ilişkiler gerginleşince ortaya farklı bir tablo çıkmıştır. Çar I. Nikolay, 1853'te Petersburg'daki İngiliz sefiri Sir Hamilton Seymour'a Osmanlı Devleti'nden bahsederken "Hasta Adam" ibaresini kullanmıştır. Bu ifadeden bir müddet sonra Rusya "Memleketeyn" olarak bilinen Eflak ve Boğdan'ı işgal etmiş ve ardından da 4 Ekim 1853'te uluslararası bir boyut kazanan meşhur Kırım Savaşı başlamıştır.⁶⁶ Bu süreçte de Ruslar, bir Müslümanı satın alıp ona onur nişanı vermeyi başaramamıştır.

3.4. İngilizler Tarafından Verilen Unvanlar ve Olaylar

Müslümanları kendi hizmetine alarak onlara nişan ve şövalye unvanı bahşedenler ise sadece İngilizlerdir. Ancak onların satın aldıkları kişiler de Osmanlı coğrafyasından daha çok Arabistan ve Hindistan bölgesinden olmuştur. Kendisine İngiliz Haçlıları tarafından şövalyelik payesi verilen Müslümanlar arasında hafızalarda en çok yer eden örneklerden birisi, yakın tarihimizde meydana gelmiştir. Sürgüne gittiği Kuveyt'ten kaçarak Riyad'ı ele geçiren ve ardından da Mayıs 1913'te Osmanlıları Hicaz'daki mutasarrıflık merkezi olan Lahsa'da yenen Abdülaziz b. Suud (1880-1953), İngilizlerin de takdirini kazanmıştır. İngilizler tarafından kendisine bu başarılarından dolayı "Çöl Savaşçısı" denilse de, onun

⁶³ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Hasan Paşa", *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 5/320.

⁶⁴ Murat Bardakçı, *Şahbaba* (İstanbul: İnkılap Yayınları, 2006), 28.

⁶⁵ S. Goryanof, *Devlet-i Osmâniyye ve Rusya Siyaseti*, çev. Ali Reşâd-Macar İskender (İstanbul: Kanaat Matbaası, 1331), 25-30.

⁶⁶ Bardakçı, *Şahbaba*, 30.

Lahsa'yı alarak kendisini Basra Körfezi'ne ulaştırmasında, Osmanlının buradaki kuvvetlerinin bir kısmını Balkan Savaşlarına ve Trablus savunmasına göndermesinin payı büyük olmuştur.⁶⁷ Abdülaziz b. Suud, İngilizler lehine Ortadoğu'da bir Arap isyanı çıkarmaya çalışan Şerif Hüseyin'e saldırmayarak Britanya İmparatorluğu'nun takdirini kazanmıştır. Bu hizmetleri karşılığında da kendisine Hindistan'daki İngiliz hükümeti tarafından "Şövalye Komutan" rütbesi verilmiştir.⁶⁸ Ancak Abdülaziz b. Suud'un şövalye yapılması esnasında bir vaftiz babası olmadığı gibi muhtemelen o da ne ile taltif edildiğinin farkına dahi varmamıştır.

İran'da 1796-1925 yılları arasında hüküm süren Kaçar hanedanının hükümdarı Nâsirüddin Şah'ın (1848-1896) en büyük zevki, Avrupa'ya kraliyet turları düzenlemek olmuştur. Bundan dolayı da kendisi, İngilizler tarafından şövalyelik nişanıyla onurlandırılarak taltif edilmiştir.⁶⁹ Bunun bir başka sebebi ise Şah'ın 1853'teki Kırım Savaşı esnasında Rusya'nın yanında olmayı kabul etmemesi ve 1856'da Rusların teşviki ile ele geçirdiği Herat'ı bir yıl sonra İngilizlere iade ederek Afgan işlerinden çekilmesi olmalıdır.⁷⁰

İngilizler, en büyük ve zengin sömürgeleri olan Hindistan'da kendilerine şeref unvanları bahşedecek işbirlikçiler bulmakta zorluk çekmemiştir. Bunlardan ilk akla gelen Nizârî İsmâîlîlerin son 4 imamı için kullanılan "Ağa Han" unvanlı imamlarıdır. Onların üçüncüsü, en teşkilatçı ve en önemli imamlarından birisi olarak kabul edilen Ağa Han Sultan Muhammed Şah'tır (1877-1957). 1893'te Bombay'da Hindûlarla Müslümanlar arasında meydana gelen bir karışıklığı önleyen, 1897'de ortaya çıkan kolera salgınına karşı aşı olmayı reddeden Hindistan halkını ikna etmeyi başaran ve İngilizlere yakınlığı nedeniyle 1902'de Kral VII. Edward'ın (1901-1910) Londra'daki taç giyme merasimine katılma onuruna haiz olan Muhammed Ağa Han da nişanlar almıştır. Kendisi, Hindistan'daki İngiliz hâkimiyetini destekleyip Britanya tahtının sadık bir hizmetkâr olduğu için bir dizi nişan ve özel konsül üyeliği ile taltif edilmiştir. Üstelik İngilizlere yaptığı hizmetlerinin karşılığını, onuruna 11 pare top atışıyla karşılanmak suretiyle de almıştır.⁷¹

İngiliz Hindistan'ında yaşayan Seyyid Ahmed Han (1817-1898) ise daha farklı bir karakter arz etmiştir. O, daha 19 yaşlarında iken zabıt kâtibi olarak Delhi ceza mahkemesinde görev yapmıştır. Daha sonraki yıllarda Bicnor'da vazifeli iken 1857 isyanı çıkmış, Ahmed Han da buradaki İngilizleri emin bir yere götürmüştür. Bu hizmetine ve cesaretine karşılık olarak İngiliz hükümeti ona maaş bağlamış ve ona "Star of India" diğer ismi ile "Kevkeb-i Hind" nişanının "Companion" rütbesini vermiştir. 1869 yılında İngiltere'yi de ziyaret eden Ahmed Han, dönüşte Gazipûr'da bir kolej kurarak burada İngiliz tarzı eğitim verilmesini sağlamıştır. 1878-1882 yılları arasında teşriî meclis azası olan Ahmed Han, 1888'de yaptığı hizmetlere karşılık olarak daha önce aldığı Kevkeb-i

⁶⁷ R. B. Winder, *Saudi Arabia in the Nineteenth Century* (New York: St. Martin's Press, 1965), 274-278; G. Lenczowski, *The Middle East in World Affairs* (New York: Cornell University Press, 1952), 339-357; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerreme Emirleri* (Ankara: TTK Yayınları, 1972), 141-145.

⁶⁸ Janet Wallach, *Çöl Kraliçesi*, çev. Püren Özgören (İstanbul: Can Yayınları, 2016), 261.

⁶⁹ Marshall G. S. Hodgson, *İslâm'ın Serüveni*, çev. Ercüment Karataş (İstanbul: İz Yayınları, 1993), 3/248.

⁷⁰ A. K. S. Lambton, "Persian Trade Under the Early Qajars", *Islam and the Trade of Asia*, ed. D. S. Richards (Oxford: Oxford University Press, 1970), 215-244.

⁷¹ John Norman Hollister, *The Shia of India* (London: Luzac Publishing, 1953), 364; Asaf A. A. Fyze, "The Ismailis", *Religion in the Middle East*, ed. A. J. Arberry (Cambridge: Cambridge University Press, 1976), 2/323.

Hind nişanının “Knight Commander” derecesi ile taltif edilmiştir.⁷² Bu olaylar da bize İngilizlerin 1947 yılına kadar Hindistan’da nasıl tutunarak büyük bir koloni kurduklarının cevaplarından bir kısmını vermiştir.

3.5. Sıra Dışı Unvanlar

Sıra dışı unvanlara, bir hediye takdimi ile başlayarak insana değer verme erdeminin Müslümanlarda daha ağır bastığını ortaya koymak isteriz. Osmanlıların en uzun yüzyılı olarak kabul edilen 19. yüzyıl başlarında yaşanan bir olay, farklı bir taltif vakasını gündeme getirmiştir. Ancak bu kez unvan veren ne Papa ne de bir başka Hıristiyan idarecisidir. Osmanlı Serdar-ı ekremi Abdülkerim Nadir Paşa (1807-1883), Balkanlarda çıkan Bulgar isyanını bastırdıktan sonra, Sırlara karşı da harekete geçmiş ve onların en güvendikleri Aleksinaç müstahkem mevkiini ele geçirmeyi başarmıştır. Bu başarı ile şöhreti iyice artan Abdülkerim Nadir Paşa, Peşte Üniversitesi’nden gelen bir grup hayranı öğrenciyi kabul etmiştir. Bu öğrenciler de kendisine bir kılıç takdim ederek onun şahsında Osmanlı’ya duydukları saygıyı göstermişlerdir.⁷³

16. yüzyıla geri gittiğimizde karşımıza bir başka sıra dışı olay çıkar. Bu süreçte, Müslümanların mücadelesine hayranlık duyarak takdir ettikleri Haçlılar karşımıza çıkar. Osmanlı’nın Budin beylerbeyi olan Hadım Ali Paşa (ö. 1557), 1552’de Macarlara ait Dregely Kalesi’ni fethetmek üzere Budin’den yola çıkmıştır. Kısa sürede kaleyi ele geçireceğine inanan Paşa, burada Macar kumandanı Szondy György’nin şiddetli müdafaası ile karşılaşmıştır. Ali Paşa’nın dillere destan cesareti, azmi ve askerî maharetine rağmen Macar kumandan, bir müddet kalesini kahramanca savunmaya devam etmiştir. Sonunda kale ele geçirilince Macar kumandan maktul olarak bulunmuş, Hadım Ali Paşa da oldukça takdir ettiği ve kendisine hayranlık duyduğu bu asil düşmanın kendisine yakışır bir şekilde defnedilmesini ve mezarının üzerine bir mızrak ile bayrak dikilmesini sağlamıştır.⁷⁴

Haçlı seferlerinin ilk dönemi ile başlanılan makaleye, o dönemi de kapsayan sıra dışı bir ayrıntı ile tamamlamak yerinde olur. Nûreddin Zengî ile ilgili yazdığı önemli bir eserle isminden bahsettiren ve Haçlı seferlerini tarafsız bir gözle ele almaya gayret eden Rus şarkiyatçı Nikita Elisseeff (ö. 1997),⁷⁵ Paris’te Üniversite öğrencisiyken Fransız tarihçi, Türkolog, İslâm ve Osmanlı tarihi uzmanı Robert Mantran (ö. 1999) ile birlikte Nazi işgalcilerine karşı aktif mücadele vermiştir. 1939’da bu amaçla kurulan Antik Tiyatro Topluluğu’nda yer almış, daha sonraları Almanlarla çatışmalara katılmış ve büyük bir kahraman olmuştur. Bu başarısından dolayı da Fransız hükümeti kendisine Nazilerle çatışmalardaki başarısından dolayı “Legion de Honneur” nişanı vermiştir.⁷⁶ Fransızlar, Nûreddin Zengî’yi asla mağlup edememiş olmalarına rağmen kendi emirleri altındaki bir Rus’u hem fedakâr bir asker hem de Suriye’deki eski varlıklarının köklerini ortaya çıkartacak bir eser yazmaya teşvik edebilmişlerdir. Bu kayda değer kitabı ise Şam’da

⁷² Blumhardt, “Ahmed Han”, *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 1/182.

⁷³ Mehmet Tevfik, *Nişân-ı İttihad-Yâdiğâr-ı Macaristan* (İstanbul: Mihran Matbaası Yayınları, 1294), 11.

⁷⁴ Tayyib Gökbilgin, “Ali Paşa”, *İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: MEB Yayınları, 1993), 1/332.

⁷⁵ Bk. Nikita Elisseeff, *Nur ad-Din. Un Grand Prince Musulman de Syrie au Temps des Croisades (511-569 H. / 1118-1174)* (Damascus: Institut Francais de Damas, 1967).

⁷⁶ Nur ad-Din. *Un grand prince musulman de Syrie au temps des Croisades (511-569 H. / 1118-1174)*

⁷⁶ T. Bianquis, “Obituaire: Nikita Elisséeff (1915-1997)”, *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée* 83-84 (1998), 283-285.

kurulan “Institut Français des Etudes Arabes” gibi bir kurumun çatısı altında yaptırarak Haçlı seferlerinin bitmediğini ve bitmeyeceğini bir kez daha göstermişlerdir.

Sonuç / Conclusion

Pek çok konu ile masaya yatırılıp aydınlatılmaya çalışılan Haçlı seferleri, bu dönemde verilen şövalyelik unvanları ve nişanlar ile de kendisini göstermiştir. Haçlılar, yeteneklerine ve kahramanlığına hayran oldukları ordu başkumandanları Onfroï'nin 1167'deki İskenderiye muhasarası esnasında Selâhaddîn'e şövalyelik unvanı verdiğini iddia ederek hem Selâhaddîn'in kahramanlıklarını bu unvana bağlamış, hem de adı geçen Haçlı lordunu yücelmişlerdir. Bu durum Nüreddin Zengî'nin şövalyeliğe eş değer tutulması ile de seferlerin daha önceki safhasında kendisini göstermiştir. Üçüncü Haçlı Seferi ve sonrasında da aynı eğilimler devam etmiş, ancak bu kez işin içine bir de Alman-Fransız rekabeti girdiği için olaylar biraz daha farklı gelişmiştir. Selâhaddîn'in ahfadından el-Melikü'l-Kâmil, onun veziri Fahreddin ve son Mısır Eyyübî hükümdarı Turanşah'a böyle unvanların verildiği iddia edilerek seferler esnasındaki rekabet ve yanlış algılar su yüzüne çıkmıştır.

Franklar, 1291'de Suriye ve Filistin sahillerinden çıkarıldıktan sonra özellikle Osmanlı coğrafyasında devam eden Haçlı seferlerinde ise başka hususlar ve eğilimler kendisini göstermiştir. Bu yeni dönemde, şövalyelik unvanı ve diğer nişanları birbirlerine takdim edenler daha çok Papalık ve Hıristiyan hükümdarlardır. Macar Kralı Sigismund, Eflak voyvodası Vlad Tepeş'i “Dragon Nişanı” ile onurlandırıp Osmanlı'ya karşı kullanmak isterken, Papalık da Boğdan voyvodası Büyük Stefan'ı “İsa'nın Pehlivanı” onuru ile Osmanlı karşısında azizleştirmeye çalışmıştır. Bu sürece zamanla Ruslar da katılmış, Osmanlılar karşısında zafer kazanan kumandanlarına bazı unvanlar sunmuşlardır. Bu olayları Hindistan'ı sömürgeleştiren, Hicaz bölgesini kendi isteklerine göre dizayn etmeye çalışan İngilizler takip etmiş, kendi ideallerine hizmet eden işbirlikçilerine şövalyelik gibi unvanlar takdim etmişlerdir. Bu zinciri Fransızların “Legion d'Honneur” ve “Honneur de Merite” gibi unvanları takip etmiş, bu süreç de Haçlı seferlerinin daha sonraki sürecine farklı bir anlam yüklemiştir.

Bu süreçte Müslümanları bazı unvanlar vererek yanlarına çekme başarısını gösterenlerin daha çok İngilizler olduğunu göstermiştir. Ruslar da bu süreçte dönemin anlaşılmasına katkı sağlamıştır. 1770'te Çeşme baskınında Osmanlı donanmasının yakılması üzerine Çariçe Katerina Rus donanmasının amirali Aleksey Orlov'a Çeşme Kontu unvanı (Graf Çeşmenskiy) vererek onu onurlandırmıştır. Öte yandan Osmanlıyı bu badireden sonra kazandığı muvaffakiyetlerle biraz olsun teselli edebilen Cezayirli Hasan Paşa'ya da İstanbul'da “Gazi” unvanı verilmiştir. Öte yandan Rus çarı I. Nikolay Pavloviç (1825-1855) Sultan Abdülmecid'e (1839-1861) 1840 yılında birinci dereceden “Saint Andre Nişanı” gönderirken aradan bir müddet geçtikten sonra aynı çar, Osmanlıyı “Hasta Adam” olarak tarif edebilmiştir.

Bu süreç, Haçlı seferlerinin geçtiği coğrafyalardaki Müslümanların nasıl rakiplerle karşılaştıklarını ortaya koymuş, ilk dönem Haçlı seferlerinin güçlü hükümdarları ve Osmanlılara karşı Frankların çok fazla etkili olamadıklarının nedenlerini ana hatlarıyla izah etmiştir. Diğer yandan yakın zamanda Fransa senatosunda PKK terör örgütünün Suriye kolunun elebaşlarına takdim edilen onur nişanı, bu konunun günümüzdeki iz düşümlerinin anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Günümüze uzanan bu süreç, makalemizin Batı'nın kendi hizmetinde olacak kişilere gösterdiği sahte tebessümlerin de ardındaki

gerçek niyetin ne olduğunu bir kez daha göstermiştir. Sonuç olarak Haçlılar ve sömürgeciler nasıl geçmişte verdikleri nişanlarla Müslümanları kendi hizmetlerine almaya çalışmışlarsa, günümüzde de emperyalistler aynı gaye ile kendilerine hizmetkâr arama eğilimlerini devam ettirmişlerdir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	<i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i>
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	turkiyeilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<i>It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</i>
Plagiarism Checks	Yes – Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	turkiyeilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça | References

- Abulafia, David. *Frederick II: A Medieval Emperor*. Oxford: Oxford University Press, 1988.
- Ambrose. *The Crusade of Richard Lion-Heart*. ed. Austin P. Evans. New York: Columbia University Press, 1941.
- Anonim. *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*, nşr. William Stubbs. London: Rolls Series, 1864.
- Asbridge, Thomas. *Haçlı Seferleri*. çev. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Atiyah, Aziz Suryal. *The Crusade in the Later Middle Ages*. London: Methuen, 1938.
- Atiyah, Aziz Suryal. *The Crusade of Nicopolis*. London: Methuen, 1934.
- Barber, Malcolm. *Yeni Şövalyelik, Tapınak Tarikatının Tarihi*. çev. Berna Ülner. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2006.
- Bardakçı, Murat. *Son Osmanlılar, Osmanlı Hanedanının Sürgün ve Miras Öyküsü*. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 2006.
- Bardakçı, Murat. *Şahbaba*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 2006.
- Bianquis, T. "Obituaire: Nikita Elisséeff (1915-1997)". *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée* 83-84 (1998), 283-285.
- Bloch, Marc. *La Societa Feudale*. Paris: Einaudi, 1999.
- Blumhardt. "Ahmed Han". *İslam Ansiklopedisi*. 1/182. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.
- Cahen, Claude. *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*. çev. Mustafa Daş. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2010.
- Ceran, İsmail. "Merînliler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/192-199. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Cobb, Paul M. *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*. çev. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları, 2018.
- Decel, Aurel. "Boğdan". *İslam Ansiklopedisi*. 2/699. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.
- Djuvara, Trandafir G. *Türk İmparatorluğu'nun Paylaşılması Hakkında Yüz Proje, (1281-1913)*. çev. Pulat Tacar. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.
- Ebû Şâme. *er-Ravzateyn fi Ahbâri'd-Devleteyn en-Nûriyye ve's-Salâhiyye*. thk. İbrahim Zeybek. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1418/1997.
- Ebü'l-Fidâ, el-Muhtasar fi Ahbari'l-Beşer (Kahire: Matbaatu'l-Hüseyniyye el-Mısıriyye, ts.), 3/115;
- Eco, Umberto. *Ortaçağ, Katedraller, Şövalyeler, Şehirler*. çev. Leyla Tonguç Basmacı. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- Elisseeff, Nikita. *Nur ad-Din. Un Grand Prince Musulman de Syrie au Temps des Croisades (511-569 H. / 1118-1174)*. Damascus: Institut Francais de Damas, 1967.
- Ernoul. Ernoul *Kroniği, Haçlı Seferleri Tarihi*. çev. Ahmet Deniz Altunbaş. İstanbul: Kronik

Kitap, 2019.

Fyzee, Asaf A. A. "The Ismailis". *Religion in the Middle East*. ed. A. J. Arberry. 2/321-329. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.

Gibb, A. R. Hamilton. "The Armies of Saladin". *H. A. R. Gibb, Studies on the Civilization of Islam*, ed. S. J. Shaw and W. R. Polk. 74-90. Boston: Beacon, 1962.

Gillingham, John. *Yale English Monarchs Richard I*. London: Yale University Press, 1999.

Goryanof, S. *Devlet-i Osmâniyye ve Rusya Siyaseti*. çev. Ali Reşâd-Macar İskender. İstanbul: Kanaat Matbaası, 1331.

Gökbilgin, Tayyib. "Ali Paşa". *İslam Ansiklopedisi*. 1/332. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.

Hammer, Joseph Von. *Osmanlı Tarihi*. çev. Mehmet Ata. İstanbul: MEB Yayınları, 1991.

Heyd, William. *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*. çev. E. Ziya Karal. Ankara: TTK Yayınları, 2000.

Hillenbrand, Carole. *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*. çev. Nurettin Elhüseyni. İstanbul: Alfa Yayınları, 2015.

Hodgson, Marshall G. S. *İslâm'ın Serüveni*. çev. Ercüment Karataş. İstanbul: İz Yayınları, 1993.

Hollister, John Norman. *The Shia of India*. London: Luzac Publishing, 1953.

İbn Hallikân. *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zaman*. thk. İhsan Abbas. Beyrut: Dâru Sadr, 1900-1904.

İbn Nazîf. *et-Târîhu'l-Mansûrî, Telhîsü'l-Keşf ve'l-Beyân fi Havâdisi'z-Zamân*. thk. Dr. Ebu'l-Abd Dûdû. Dimaşk: Matbaatu'l-Hicâz, ts.

İbn Şeddâd, İzzeddin. *el-A'lâku'l-Hatîre fi Zikri Ümerâi's-Şâm ve'l-Cezîre*. b.y., y.y., ts.

İbn Tağrıberdî. *en-Nücûmu'z-Zâhire fi Müllûk Mısr ve'l-Kahire*. nşr. M. Hüseyin Şemseddin. Beyrut: Vezâretü's-Sekâfe ve'l-İrşâd, 1992.

İbn Vâsıl. *Müferrücü'l-Kurûb fi Ahbâri Benî Eyyûb*. thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl vd. Kahire: el-Matbaatu'l-Emîriyye, 1377/1957.

İbnü'l-Adîm. *Buğyetü't-Taleb fi Târîhi Haleb*. thk. Süheyl Zekkâr. by: Dâru'l-Fikr, ts.

İbnü'l-Adîm. *Zübdetü'l-Haleb fi Târîhi Haleb*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1417/1996.

İbnü'l-Esîr. *el-Kâmil fi't-Tarih*. thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmûrî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1417/1997.

İnalçık, Halil. "Mehmed II". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/395-407. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

İnalçık, Halil. *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar*. Ankara: TTK Yayınları, 1954.

İnalçık, Halil. *Osmanlılar ve Haçlılar*. çev. Eşref Bengi Özbilen. İstanbul: Alfa Yayınları, 2017.

Joinville, Jean de. *Bir Haçlının Hatıraları*. çev. Cüneyt Kanat. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2014.

Jordan, William Chester. *Louis IX and Challenge of the Crusade, A Study in Rulership*. Princeton:

Princeton Legacy Library, 1531.

Karakuş, Nadir. "Kudüs'te İlk Cuma: 2 Ekim 1187". *Marifetname* 8/1 (Haziran/2021), 41-63.

Kennedy, Hugh. *Crusader Castles*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

Köprülü, Orhan F. "Fuad Paşa". *İslam Ansiklopedisi*. 4/676. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.

La Monte, John L. *Feudal Monarchy in the Latin Kingdom of Jerusalem, 1100 to 1291*. Cambridge: Cambridge University Press, 1932.

Lamb, Harold. *Selâhaddin Eyyubi ve Haçlılar*. çev. Sinem Ceviz. İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, 2017.

Lambton, A. K. S. "Persian Trade Under the Early Qajars". *Islam and the Trade of Asia*. ed. D. S. Richards. 215-244. Oxford: Oxford University Press, 1970.

Lenczowski, G. *The Middle East in World Affairs*. New York: Cornell University Press, 1952.

Lewis, Bernard. *Race and Slavery in the Middle East: An Historical Enquiry*. Oxford: Oxford University Press, 1990.

Lyons, Malkolm Cameron- Jackson, D. E. P. *Saladin, The Politics of The Holy War*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.

Makrîzî. *el-Mevâiz ve'l-İ'tibâr bi Zikri'l-Hitât-ı ve'l-Asâr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l- İlmîyye, 1418.

Makrîzî. *es-Sülûk li Ma'rifeti Düveli'l-Mülûk*. thk. Muhammed Abdülkadir Ata. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l- İlmîyye, 1418/1997.

Makrîzî. *İttiazu'l-Hunefâ bi Ahbâri'l-Eimmeti'l-Fâtmiyyîn el-Hulefâ*. thk. Cemâleddin eş-Şeyyâl. Kahire: el-Meclisü'l-A'lâ li Şuûni'l-İslâmiyye, ts.

Malaterra, Geoffrey. *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard*. çev. Kenneth Baxter Wolf. US: The University of Michigan Press, 2005.

Mehmet Tevfik. *Nişân-ı İttihad-Yâdigâr-ı Macaristan*. İstanbul: Mihran Matbaası Yayınları, 1294.

Montefiore, Simon Sebag. *Kudüs Bir Şehrin Biyografisi*. çev. Cem Demirkan. İstanbul: Pegasus Yayınları, 2016.

Nicholson, Helen – Nicolle, David. *God's Warriors*. Oxford: Osprey Publishing, 2005.

Nicholson, Helen. *The Knights Templar: A New History*. Stroud: Sutton 2004.

Nicholson, Robert L. *Tancred: A Study of His Career and Work in Their Relation to the First Crusade and the Establishment of the Latin States in Syria and Palestine*. Chicago: University of Chicago Press, 1940.

Nicolle, David. *Nicopolis, 1396*. UK: Osprey Publishing, 1999.

Nüveyrî. *Nihâyetü'l-Ereb fi Fünûni'l-Edeb*. Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Vesâik, 1423.

Oldenbrough, Zoe. *The Crusades*. çev. Anne Carter. New York: Pantheon Books, 1966.

Porter, Sir James. *Observations on the Religion, Law, Government and Manners of the Turks*.

London: J. Nourse Publishing, 1771.

Ross, L. "Frederick II: Tyrant or Benefactor of the Latin East?". *Al Masaq* 15 (2003), 149-159.

Scott, Walter. *The Talisman, Selahaddin Eyyûbî ve Arslan Yürekli Richard*. çev. Mehmed Halid. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2016.

Sıbt İbnü'l-Cevzî. *Mir'âtü'z-Zamân fi Tevârîhi'l-A'yân*. thk. Muhammed Berekât vd. Dımaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 2013.

Süryani Mikhail. *Süryânî Patrik Mihail'in Vakayinâmesi*. çev. Hrant D. Andreasyan. Ankara: TTK Kütüphanesi Tercüme Kısım, 1944.

Tate, George. *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2015.

Tekindağ, Şehâbeddin. "Çeşme". *İslam Ansiklopedisi*. 3/387-388. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.

The Hospitallers, the Mediterranean and Europe. ed. Helen Nicholson. Aldershot: Ashgate Publishing, 2007.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı. "Hasan Paşa". *İslam Ansiklopedisi*. 5/320. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Mekke-i Mükerrreme Emirleri*. Ankara: TTK Yayınları, 1972.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları, 1982.

Van Cleve, T. C. "The Crusade of Frederick II". *A History of the Crusades*. ed. K. M. Setton. 2/429-62. Madison: University of Wisconsin Press, 1969.

Vasiliev, A. A. *Bizans İmparatorluğu Tarihi*. çev. Arif Müfit Mansel. Ankara: Maarif Matbaası, 1943.

Wallach, Janet. *Çöl Kraliçesi*. çev. Püren Özgören. İstanbul: Can Yayınları, 2016.

William of Tyre. *A History of Deeds Done Beyond the Sea*. çev. Emily Atwater Babcock-A. C. Krey. New York: Colombia University Press, 1943.

Winder, R. B. *Saudi Arabia in the Nineteenth Century*. New York: St. Martin's Press, 1965.

Yâkût el-Hamevî. *Mu'cemü'l-Büldân*. thk. Ferîd Abdülazîz el-Cündî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990.

Yunîni, Kutbüddin. *Zeylû Mir'âtü'z-Zamân*. Kahire: Dâru'l Kütübi'l-İslâmî, 1992.

Yver, G. "Abdülkadir". *İslam Ansiklopedisi*. 1/87. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.